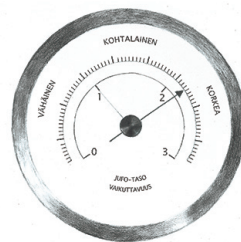

Tutkimuksen arviointi ja tutkijan vapaus osana tiedepolitiikkaa

Näin vuoden jälkipuoliskolla voi luoda silmäyksiä siihen, mitä tiedepolitiikassa on kuluneen vuoden aikana tapahtunut. Tiedepoliittisen keskustelun taustaksi on todettava, että päähuomion on kaikessa vienyt koko vuotta ajatellen covid-pandemia edelleen. Yliopistoissa sen näkyvin muoto on ollut opiskelijoiden kipuilu etäopetuksen ja osin siihen liittyen, osin muuhun opiskelijaelämään liittyen sosiaalisten kontaktien puutteen kanssa. Seurauksena on ollut mielenterveysongelmien lisääntyminen opiskelijoiden keskuudessa.

Suomalaisen tiedepolitiikan tempoilevuus ja huono taloudellisen perustan kehitys näyttävät jatkavan entistä latuaan. Poliitikkojen luottamus tieteeseen on päätöksiä tehtäessä heikko. Tämä on tietysti siten ymmärrettävää, että tieteen ja tutkimuksen tekijöiden joukko on pieni, kun lasketaan ääniä eduskuntavaaleissa. Jotain hyvääkin tällä rintamalla on sentään tapahtunut, kuten se, että hallitus perui aiemmat suunnitelmansa rahoituksen leikkaamisesta tältä vuodelta. Toisaalta korkeakoulu- ja tiedeasioista vastaava ministeri on vaihtunut eri syistä melko lyhyellä aikavälillä kolme kertaa nykyisen hallituksen toimintakaudella. Ainakin omissa silmissäni tällainen kierrätys antaa kuvan vähemmän vetovoimaisesta ministerin paikasta. Tosiasia myös mielestäni on, että tällainen vaihtuvuus vie edellytyksiä asioihin perehtymiseltä. Jonkinlaisena osoituksena tästä tämänhetkinen ministeri Kurvinen hätkähdytti yliopistoväkeä puheillaan niukkojen resurssien hajasijoittamisesta aiempaa enemmän. Toki Keskustaan niin ikään kuuluva Annika Saarikko väläytti omalla kaudellaan uuden yliopiston perustamismahdollisuudella.

Nämä ehdotukset tuntuvat hieman oudoilta, kun niiden kanssa samaan aikaan on seurannut säätiömallin pohjalta perustetun Tampereen uuden fuusioyliopiston kipuilua lähes kaikista mahdollisista asioista. Taustalla on näkemykseni mukaan teknologiateollisuuden johdolla toimivan säätiön diktatoriselta vaikuttava päätöksentekokulttuuri, jonka toiminnasta heijastelee jonkinlainen pelko siitä, että entinen Tampereen yliopisto on uhka toiselle osapuolelle eli entiselle Tampereen teknilliselle yliopistolle. Tästä ilmentymänä on ollut selkeä pyrkimys torjua henkilöstön mahdollisuudet osallistua uuden yliopiston päätöksentekoon. Kun tähän lisätään rajut henkilöstöleikkaukset yliopiston tukipalveluista ja suunnitelmat luopua lähiaikoina monista entisen Tampereen yliopiston melko uusista rakennuksista säästötoimenpiteinä, puheet hajasijoittamisesta tuntuvat heikosti perustelluilta.

Tiedepoliittisen keskustelun yhtenä elementtinä kuluvana vuonna on ollut OKM:n ylijohtajan ja Helsingin Sanomien aikaansaama kohina tutkimuksen vaikuttavuuteen ja sen arvovapauteen liittyen. Tämä aihepiiri on vahvasti esillä myös lehden sivuilla. *Hanna-Mari Puuska* ja *Janne Pölönen* käsittelevät viime vuoden Edistyksen päivien puheenvuoroonsa pohjautuen tieteen ja erityisesti julkaisemisen monimuotoisuutta ja siihen kytkeytyen tutkimuksen vastuullista arviointia. Pölönen ja Puuska erittelevät varsin moniulotteisesti julkaisemista. Esiin nostetaan niin tieteenalojen julkaisumuotojen erilaisuus kuin julkaisukielten muutokset viime vuosikymmenellä. Artikkelin lopussa tuodaan esiin näkemyksiä myös liittyen edellä mainittuun tutkimuksen vaikuttavuuden arviointiin ja sen vaikeuteen tieteenalojen erot huomioon ottaen.

Yleisemmin yliopistojen toiminnan vaikuttavuus nousee esiin lehden toisessa lectiossa, jossa *Minna Maunumäki* tuo esiin yliopistojen koulutustehtävän tarkastellessaan yliopisto-opiskelijoiden oppimisen arviointia ja yliopisto-opetusta eri näkökulmista käsin. Toinen lehdessä julkaistu Milla Räisänen lectio on sekin erittäin ajankohtainen kytkeytyessään pandemian vaikutuksiin opiskelijoiden uupumukseen sekä keinoihin, joilla opiskelijat voivat joko omalla toiminnallaan tai toisiinsa tukeutuen parantaa oman oppimisensa edellytyksiä.

Viime aikoina on myös keskusteltu tutkimusrahoituksen ohjauksen muutosten vaikutuksista tutkijan vapauksiin tutkimuksensa tekemiseen liittyen. *Timo Näppilä* avaa tätä problematiikkaa yliopistossa töitä tekevän tutkijan näkökulmasta käyttäen hyväksi toisen asteen kybernetiikkaa. Yhtenä tutkijan ajattelun vapauteen vaikuttavana seikkana Näppilä nostaa esiin Puuskan ja Pölösenkin tarkasteleman julkaisutoiminnan ja erityisesti nopeaan julkaisemiseen painostamisen. Vastaavasti tutkimustyön alkupäässä tutkijan ajattelun vapautta rajoittavat rahoituksen myötä tulevat vaatimukset tutkimuksen suuntaamiseen liittyen. Erityisesti näistä kysymyksistä on käyty keskustelua strategisen tutkimusrahoituselementin tultua osaksi suomalaista tutkimusrahoitusta. Sama koskee myös EU:n tutkimusrahoituksen painotuksia ja niihin liittyvää ohjaavaa ja samalla tutkijan ajattelua rajoittavaa vaikutusta. Tiedepoliitiikan ohjaavaa vaikutusta tarkastelee myös katsauksessaan *Tommi Lehtonen* pohtiessaan ohjauksen vaikutusta käsitykseen tieteestä. Lehtonen lähestyy kysymystä tieteenteoreettisten mallien kautta ja antaa lopuksi tältä pohjalta oman suosituksensa.

Pekka Neittaanmäki tekee omissa katsauksessaan yhteenvetoa tiede- ja koulutuspoliittisesta keskustelusta. Hän tuo esiin mielenkiintoista tilastotietoa tohtorintutkintojen määrällisestä kehityksestä toisaalta välittömästi toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina ja 2000-luvulla. Neittaanmäki käyttää tieteen arvostuksen indikaattorina tohtorintutkintojen määrää korkeimmissa poliittisissa tehtävissä, kuten kansanedustajan asemassa. Kirjoittaja tuo myös esiin sen, että tutkimustehtä-

vissä erityisesti yksityisellä sektorilla on varsin vähän tohtorintutkinnon suorittaneita. Tilastollisten tarkastelujen pohjalta Neittaanmäki pohtii keinoja hyödyntää tutkijankoulutuksen ja tutkimustoiminnan tuloksia tehokkaammin.

Lehden loppusivuilta löytyy joukko arvioita mielenkiintoisista kirjoista. *Arto Mutanen* arvioi tämän vuoden Tieteen päivien esitysten pohjalta toimitettua teosta ”hyvä ja paha tieto”. *Jouni Huhtanen* puolestaan esittelee italialaisen fyysikon Carlo Rovellin fysiikan ja erityisesti kvanttigravitaation historiallista kehitystä käsittelevän suomennetun teoksen ”Todellisuus ei ole sitä miltä se näyttää”. *Salla Nazarenko* käy läpi Kaarina Aitamurron, Elina Kahlan ja Jussi Lassilan toimittaman Venäjää käsittelevän kirjan ”Sandarmohista Skolkovoon, Historiapoliitikan pitkä varjo”. *Osmo Tammisalon* käsittelyssä puolestaan on Lee McIntyren suomennettu kirja ”Totuudenjälkeinen”, joka käsittelee paitsi Trumpin edesottamuksia myös esimerkiksi postmodernismin totuusväitteitä. *Olavi Jakkula* esittelee lääketieteilijä Aarne Oikarisen muistelmateoksen ”Lääkärinä ja tutkijana: Pulkila – Oulu – Los Angeles”, jossa kirjoittaja kuvaa omia elämänvaiheitaan otsikossa mainittujen paikkakuntien välisellä akselilla.

Vaikka edellisen pääkirjoitukseni ilmestymisestä on kulunut melkoinen tovi, joudun yhä toivottamaan mukavien lukuhetkien lisäksi myös terveitä lukupäiviä meitä kiusaavan pandemian jälleen kerran kiristäessä otettaan. Tämän lisäksi toivotan myös hyvää loppuvuotta ja rauhallista joulunodotusta sekä joulunaikaa!

Kangasalla 10.12.2021

Kari Kuoppala